

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

חג השבועות תשע"ז סנה' ו' אלול 278

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: חידושים על ענייני חג השבועות

זאת היום לאחר החטא, שקוצרים את החיטים – לא נשאר דבר, ויש לזרוע ולחרוש שוב עד שגדלים שוב חיטים.

יש לבאר בדרך רמז, שקודם חטא אדם הראשון היו מלאכי השרת מצננים לו יין וצולים לו בשר (סנהדרין נט). והגשמיות לא היתה מהווה ניגוד לעבודת ה', אלא הגשמיות עצמה היתה רוחנית. אולם לאחר החטא נתלבש בגשמיות קללת חטא אדם הראשון, ונעשתה הגשמיות מתנגדת לעבודת ה' עד ש"בזיעת אפיק תאכל לחם", שבאכילתו יצטרך להתאמץ ולעמול לבל יגרר אחר תאוותיו.

וזה הרמז בשינוי גידול החיטה, שקודם חטא אדם הראשון היתה גדלה על העץ ובקצירתה, עדיין גזע העץ קיים, ובא לרמז על האוכל, שנשאר באכילתו מחובר לבורא עולם. אולם לאחר החטא, ירדה החיטה דרגה וכשקוצר את החיטה מתנתקת לגמרי מן האדמה, לרמז לאדם שבאכילתו מתנתק הוא מבורא עולם.

אולם לאחר נתינת התורה, הרי שבכווחו להעלות את הגשמיות לרוחניות, בכונה נכונה באכילתו זוכה להעלות את אכילתו, ומתקן חטא עץ הדעת. וכדברי הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק כ"ו) בענין המאכיל ומשקה תלמידי חכמים, שנחשב כמקריב נסכים על גבי המזבח. עיי"ש.

לכן מקריבים בחג השבועות שני הלחם הנעשים מחיטה, ללמד, שעל ידי נתינת התורה נעשה תיקון לחיטה שתחזור להיות פירות האילן.

דברים אלה מאירים באור נוסף את דברי הגמרא על כך שלעתיד לבוא נחזור למצב שבו היינו בגן עדן, ובארץ ישראל יגדלו לחם ועוגות על העצים וכך אומרת הגמרא בכתובות (קיא,): וא"ר חייא בר יוסף: עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, שנאמר: יהי פסת בר בארץ. ת"ר: יהי פסת בר בארץ בראש הרים - אמרו: עתידה חטה שתיתמר כדקל ועולה בראש הרים; ושמה תאמר, יש צער לקוצרה? תלמוד לומר: ירעש כלבנון פרו, הקדוש ברוך הוא מביא רוח מבית גנזיו ומנשבה עליה ומשרה את סלתה, ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פיסת ידו, וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו.

והיינו שלעתיד לבוא נתקן את חטא אדם הראשון ונגיע למצב של קודם החטא, ממילא האכילה והשתיה לא תהיה התנגדות לעבודת ה', ועל ידי אכילתו ושתיתו, לא יתנתק מהקב"ה, ולכן יחזרו החיטים לגדול על העצים.

ארבעת המועדים ימי דין הם, כדברי המשנה בראש השנה (טו): בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח - על התבואה, בעצרת - על פירות האילן, בראש השנה - כל באי עולם עוברין לפניו וכו' ובחג - נידונין על המים".

והנה שונה יום השבועות משאר ימי הדין, שכן שאר ימי הדין הם על הדברים ההכרחיים לחיי האדם, אם בראש השנה שבו האדם נידון על חייו ואם בפסח בו נידון על תבואה ובסוכות על המים, שבלעדיהם, אינו יכול לחיות. לעומת זאת בחג השבועות העולם נידון על פירות האילן, דבר שאינו הכרחי, שכן יכול האדם לחיות

הגמרא במסכת מגילה (לא): מביאה: תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים, אטו עצרת ראש השנה היא? - אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן: ובעצרת על פירות האילן (עי' מהר"ץ חיות שתקנה זו היתה נוהגת גם לאלו שהשלימו את קריאת התורה אחת לג' שנים, ואם קודם שבועות אחזו לדוגמא באמצע חומש שמות, מ"מ הוסיפו קריאה נוספת של הקללות).

נמצא כי עצרת יום הדין הוא לפירות האילן, ועל כך מביאה הגמרא במסכת ראש השנה (טז). שנצטוונו להקריב שני הלחם בחג השבועות, כדי שיתברכו פירות האילן, שכן ביום הזה אנחנו נידונים על פירות האילן: תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח? - מפני שהפסח זמן תבואה הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת? - מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג? - אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ואמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות. מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה? - בשופר.

אלא שלכאורה יש לשאול, מה השייכות בין שני הלחם הנעשים מחיטים לחג השבועות בו נידונים על פירות האילן? הרי חיטה אינה מפירות האילן?

לכן מסביר רש"י שרבי יהודה הולך לשיטתו, שהחיטה בגן עדן היתה גם היא פרי, שהרי זה היה הפרי של עץ הדעת. וכך מובא בגמרא בסנהדרין (ע): דתניא, רבי מאיר אומר: אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה לאדם אלא יין. רבי יהודה אומר: חיטה היה, שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן. רבי נחמיה אומר: תאנה היה, שבדבר שקלקלו בו נתקנו, שנאמר ויתפרו עלה תאנה.

ומסבירים חז"ל כיצד החיטה נחשבת כפרי, כי בגן עדן החיטה גדלה על עצים, אלא שבעקבות חטאו של אדם הראשון גם החיטה קוללה. וכך מובא במדרש (בר"ר פרשה טו): מה היה אותו האילן שאכל ממנו אדם וחוה? ר' מאיר אומר: חטים היו, כד לא הוה בר נש דיעה אינון אמרין לא אכל ההוא אינשא פיתא דחיטי מן יומיו. רבי שמואל בר ר' יצחק בעי קמי רבי זעירא, אמר לו: אפשר חטים היו? אמר לו: אין. אמר לו: והכתיב "עץ"? אמר לו: מתמרות היו כארזי לבנון.

מתבאר אם כן שקודם החטא החיטה היתה גודלת על העצים ממילא כשהיו קוצרים את החיטה – הגזע היה נשאר. לעומת

גם ללא אכילת פירות. ובכל זאת בא עזרא ותיקן להם לישראל, שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, כדי שתכלה השנה וקללותיה. לכאורה היה יותר ראוי לתקן תקנה זו קודם פסח או קודם חג סוכות.

בזה מתגלה כי שונה הדין בחג השבועות משאר ימי הדין, שכן בחג השבועות רצונו של בורא עולם להשפיע לאדם יותר מצרכיו, והיינו לתת לו פירות האילן, דברים שאינם הכרחיים דוקא, ולמשל, יזכה לקבל לא דירה אחת למגורים אלא שתיים, ולכן בחג השבועות מקריבים שני הלחם ללמד שלא די בלחם אחד אלא בכפליים, וזה הסוד של חג השבועות שנתקנה תקנה לקריאת פרשת קללות, כדי שעם ישראל יוכלו לקבל שפע גדול בחג השבועות, אף יותר מכדי הצטרותם.

והנה כתב רבינו האריז"ל בשער הכוונות (דרושי חג השבועות דרוש א') והמקור לזה בדברי רשב"י בזה"ק שסגולת לימוד ליל שבועות להציל את האדם לבל ימות כל אותה שנה וז"ל: ולא עוד אלא שצריך האדם שלא לישן בלילה הזאת כלל ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה כנז' באורך בהקדמת ספר הזוהר בפרשת בראשית ובפרשת אמור. ודע, כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפי' רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, וכמ"ש הרשב"י בהקדמת בראשית וז"ל: דיפוק ההוא שתא בשלם כו' ע"ש. ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה. עכ"ל.

וצריך להבין מה סגולת חג השבועות שעל ידי לימוד בלילה קדוש זה זוכה לחיים?

ונראה לומר, על פי מה שמצינו בזה"ק פרשת בלק (דף רד:) שפעם אחת נודע לרבי אלעזר בנו של רבי שמעון בר יוחאי, שחמיו רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חולה. יצא רבי אלעזר בלויית רבי אבא ושאר החברים לקיים מצות ביקור חולים בחותנו.

בדרך פתח רבי אלעזר ודרש בסודות הרמזים בפסוק "ה' בוקר תשמע קולי, בוקר אערוך לך ואצפה", וביאר את חסדיו של הקב"ה מעניק רפואה לכל באי עולם. בשמוע רבי אבא את הדברים נשק לרבי אלעזר ואמר: אילו לא יצאתי לדרך אלא כדי לשמוע דבר זה דיני!

בעודם מהלכים, ראו יונה באה ממרחקים לעבר רבי אלעזר, נחתה לפניו וצפצפה בפייה. אמר לה רבי אלעזר: "יונה כשרה יונה טובה! הלוא את תמיד ציר אמונים, לני נא ואמרי לחמי, רבי יוסי, שהחברים ואני בדרךנו אליו, ויעשה לו נס מן השמים וביום השלישי ירפא ממחלתו, ואני עם החברים שלי נבוא בקרוב אליו בתור אורחים, ואז נשמח כולנו יחד".

השתהה רבי אלעזר ולאחר מכן הוסיף ואמר: "אמנם שמח אני, אך אין שמחתי שלמה, כי רע בעיני הדבר, שמשמים גזרו שתלמיד חכם המשול לרימון מלא ושמור רבי יוסי, יפטר מן העולם חלף נשמתו של חמי רבי יוסי". כל אותה עת עמדה היונה מלהגת, ובסיום דבריו של רבי אלעזר פרשה כנפיה ועפה.

פנה רבי אבא ושאל את רבי אלעזר, מה פשר הדברים המופלאים הללו?

השיב לו רבי אלעזר: יונה זו באה עלי בשליחותו של חמי רבי יוסי המוטל על ערש דוי. וידעתי מאותה יונה שחמי ניצל מגזירת שמים ונרפא מחוליו.

המשיכו החברים ללכת וראו עורב שחור בא לקראתם ומלהג. אמר לו רבי אלעזר: עורב עורב, יודע אני שאתה מתוקן לבשר בשורות רעות, לך לך לדרך שכבר הגיעה השמועה לאוזני.

פנה רבי אלעזר אל החברים ואמר להם: בא ונלך לגמול חסד של אמת לרימון שהיה מלא בכל, ורבי יוסי דפקיעין שמו, אשר נסתלק בחטף מן העולם ואין מי שראוי להתעסק בטהרתו ובפרט שהוא קרוב אליו.

כל החברים הלכו לביתו של רבי יוסי דפקיעין וכשהגיעו לעיר דפקיעין קיבלום כל בני העיר בכבוד גדול, נכנסו הם לביתו של רבי יוסי דפקיעין ושם נתגלה להם מחזה קורע לב, בן קטן היה לו לרבי יוסי אשר בפטירת אביו לא הניח לאיש להתעסק בו, הוא לבדו עמד בחדר והיה בוכה על הסתלקות אביו בדבקו את פיו של הנפטר. פתח הילד ואמר: רבש"ע! אתה כתבת בתורתך "כי יקרא קן ציפור לפניך ... שלח תשלח את האם". פרץ הילד בבכי ואמר: רבש"ע! אינא ממך קיים מצוה זו הכתובה בתורה. שני בניי היינו לאבי ולאמי אני ואחותי הקטנה ממני, והיה לך לקחת אותנו ולקיים את הכתוב "והבנים תקח לך". ואם תאמר רבון העולם שלח תשלח את האם, כתוב אם ולא אב, אבל אבי היה בשבילנו גם אב וגם אם, שהרי את אמא לקח ואבא היה שומר עלינו, ועכשיו גם את אבא לקחת ממנו, איפה דין תורה".

ורבי אלעזר וכל החברים שומעים את דבריו של הבן ובוכים יחד עמו.

ואז ירד עמוד אש מן השמים. אמר רבי אלעזר, נראה לי שהקב"ה רוצה להחיות את רבי יוסי, או שמיים אין חפצים שאדם אחר יתעסק בטהרתו, אבל דעו לכם שאיני יכול לסבול ולשמוע את דבריו הנוקבים והדמעות הטהורות של אותו ינוקא.

ואז שמעו בת קול שאומרת: אשריך רבי יוסי, שהדיבורים של הגדי הקטן ודמעותיו עלו עד כסא הכבוד ודנו שם בדין, הקב"ה זימן שלושה עשר בני אדם תחתיו לפדותך ממלאך המות, ולך הוסיפו עשרים ושתיים שנות חיים, על מנת שתלמד תורה לאותו גדי שלם, החביב והאהוב לפני הקב"ה.

ואז נסתלק עמוד האש ורבי יוסי פתח את עיניו ורואה את בנו הקטן שוכב עליו ופיו דבוק בו. אמר רבי אלעזר: אשרינו שזכינו לראות בעינינו תחיית המתים, ואשריך רבי יוסי שנעשה לך נס!

אמר להם רבי יוסי: חברים! אין לי רשות לגלות כל מה שראיתי בעולם ההוא עד לאחר שנים עשר שנים, אבל שלש מאות וששים וחמש דמעות ששפך בני כולם באו בחשבון לפני הקב"ה ונשבע אני לכם חברים שבאותה שעה שפתח בפסוק "כי יקרא קן ציפור" ובה בדברים אלו נזדעזעו שלש מאות אלף ספסלים שהיו במתיבתא דרקיע וכל הנשמות עמדו לפני המלך הקדוש והם המליצו כערבים עלי שלא אחטא בעתיד. וה' נתמלא רחמים עלי ודברי בני מצאו חן לפניו, ואיך שמסר נפשו עלי. אפוטרופוס אחד עמד לפניו ואמר: רבון העולם! הלוא כתיב "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם", יהי רצון מלפניך שזכות התורה וזכותו של הילד שמסר נפשו על אביו שתרחם עליו וינצל. וכך קרא ה' למלאך המות וגזר עליו שישוב לאחר עשרים ושנים שנה ובמקומו הוא נותן לו שלוש עשרה בני אדם. ועכשיו חברים משום שראה ה' שאתם מצדיקי אמת, התרחש הנס לעיניכם.

וכותב רבינו החיד"א בספרו אהבת דוד (דרוש ד') לפרש בזה את הפסוק בישיעה (מ"ג, ד'): "וְאַתָּן אֲדָם תַּחֲתֶיךָ וְלֹאֲמִים תַּחַת נַפְשֶׁךָ". שיש אנשים שהם פשוטים, ולכן כדי להצילם מספיק לתת גוי אחד תחתיהם, ועל זה נאמר "אתן אדם תחתך", אבל יש אנשים גדולים וצדיקים שהם שוים כמה גויים כמו רבי יוסי דפקיעין שהוא שוה שלושה עשר גויים, ועל זה נאמר "ולאומים תחת נפשך" – לשון רבים.

נמצא, כי כאשר נגזרה גזירת מיתה על האדם, מלאך המות אינו נח ואינו שקט עד שתתמלא הגזירה, אולם כאשר יושב ועוסק בתורה ו"ממית עצמו" באהלה של תורה, כפי שדרשו חז"ל (ברכות סג:): מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה? שנאמר "וזאת התורה אדם כי ימות באהל". ע"כ. ממילא מתקיימת בו גזירת למיתה על ידי לימוד התורה, לכן העוסק בתורה בליל חג השבועות זוכה לחיים.

הגמרא במסכת שבת (פג.) דורשת על הפסוק "ויתיצבו בתחית ההר" מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם".

וכתב רש"י "גיגית": שמתילין בה שיכר. ולכאורה מדוע נקט רש"י שיכר הרי גיגית יכולה להכיל גם משקים אחרים כגון יין (רש"י שבת קלט:), או מים (רש"י שבת קנז:).

אלא יש להסביר את הדבר על פי יסוד בדיני ברכות. כידוע בברכות הנהנין ישנן דרגות שונות של חשיבות, כל שהברכה מיוחדת ומסוימת יותר ולא כללית, היא חשובה יותר. לכן למשל, ברכת בורא פרי האדמה חשובה יותר מאשר ברכת שהכל נהיה בדברו.

ולכן באו ושאלו הראשונים (ברכות לח:): הרי שיכר העשוי משעורים ברכתו שהכל, ואילו על השעורים שמהם נוצר השיכר מברכים "האדמה", והרי השיכר עלה בדרגה ונשתנה לשבח ומדוע מברכים עליו ברכה כוללת?

מתרץ רבינו יונה: שהשעורים כיון שיכול להיות להם מעלה אחרת גדולה, שהיינו יכולין לעשות מהן פת ויברכו עליהם המוציא ועכשיו על ידי שעשו מהן שיכר יש להם גריעות יותר משאר שעורים שאינם יכולים להגיע למעלת הפת לעולם. ע"כ.

כלומר, השעורים שעשו מהם שיכר, מחמת שהיו יכולים להגיע למעלה יתירה יותר, וכשלא הגיעו למעלתם, אזי גם אם השיכר אולי משובח יותר מהשעורים, אבל ברכתו ירדה דרגה, כיון שאינו יכול עוד להגיע ליעוד.

על פי זה יש לומר אף בנתינת התורה, יהודי יש בו היכולת להגיע ולהיות תלמיד חכם, אולם אם נהפך לשיכר, כגון שנעשה מדען וכדומה כל מיני הצלחות של חיי העולם הזה, אזי אולי נראה כי הוא משובח יותר, אולם ברכתו ירדה דרגה, כי כבר אינו יכול להגיע עוד ליעוד שלו – תלמיד חכם.